

Lærerveiledning til *Spiro* av Molly Øxnevad

Mål med opplegget:

Å vekke elevenes interesse for skjønnlitteratur:

- ✓ gjennom at elevene utforsker tekstene
- ✓ gjennom at elevene setter ord på sin personlige leseopplevelse
- ✓ gjennom at elevene diskuterer temaer som tas opp i teksten og får innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser
- ✓ gjennom at elevene reflekterer kritisk over tekstenes påvirkningskraft og troverdighet, og opptre etisk og reflektert i kommunikasjon med andre
- ✓ gjennom at elevene bruker skjønnlitterære tekster som inspirasjon og modell for egne tekster

Før lesing

Forslag til klassesamtale:

- Se på omsalg og tittel. Hvilke assosiasjoner får dere?
- *Spiro* er kortform for legemiddelet spironolakton som blokkerer testosteron. Tenker dere annerledes om boka når dere vet dette?

I utdraget møter vi Frida. Hun er 24 år og kom ut av skapet som trans for to år siden.

- Hvilke forventninger får dere til teksten på bakgrunn av denne informasjonen?

- Hva er *kjønnsidentitet*? Hvem bestemmer hvilket kjønn en person har?
- Hva innebærer det å være *transperson*? Hva betyr det å være *cis*?
- Hva er forskjellen på *biologisk*, *kulturelt*, *opplevd* og *juridisk* kjønn?
- Hvor mange kjønn mener dere det eksisterer? Hvorfor er antallet kjønn noe vi diskuterer i det hele tatt? Hva er det med denne diskusjonen som kan oppleves som sårende?

Underveis

- Legg merke til når jeg-personen Frida motsier seg selv. Hvorfor tror dere hun gjør det? Hva gjør det med opplevelsen av teksten? Lag en liste med motsigelser etter hvert som du leser.

Etter lesing

I makkerpar/læringspar:

- Sammenlign listene deres. Opplever dere motsigelsene på samme måte? Har dere de samme punktene? Vær nysgjerrig på eventuelle forskjeller.
- Hvem er Frida? Hva får vi vite om henne i dette utdraget?
- Hvordan oppleves det for dere å være på innsiden av tankene hennes?
- Hva slags vennegjeng er hun en del av? Hvorfor er de samlet denne kvelden? Og hvorfor føler Frida seg så annerledes enn de andre?
- Hvorfor mener Frida at «Det verste er at hvis jeg spør dem eller sier noe, sier at måten de er på, at jeg vil være en del av det de har, så kommer de til å si ja»? Hva ville vært bedre med at de ekskluderte henne med vilje, tror dere?
- Hvem var Marianne og hva opplevde Frida med henne? Hva var det Frida ikke forsto den gangen, tror dere, som gjorde at hun bare «var helt nødt til å drikke seg sørpe på Absolut Vodka og sitte under hagebordet til Harald Nilsen»?
- Hva er det med ordet «likestilt» som får Frida til å føle seg «undertrykt og dramatisk»? Opplever dere Frida som dramatisk? Hvilke ting er det hun tenker eller gjør som skaper denne opplevelsen?
- Frida er redd for at de andre skal tenke at hun er ekkel. Er det en forståelig redsel? Eller tenker dere at det er en ubegrunnet angst? Begrunn.
- Hvilke familiemedlemmer hører vi om i dette utdraget? Hva slags forhold har Frida til dem?
- Frida opplever det som et problem å velge hvilket toalett hun skal gå på når jentene er ute sammen. Mener dere at det er hun selv eller omgivelsene som lager de største problemene rundt dette valget? Begrunn.

- Hva er Frida sin plan? Hvordan kan hun både omtale denne planen som «lang» og «kvelende», og samtidig tenke at den gjør henne «lysere og lettere»?
- Hva er det Frida lengter etter?
- Hva forteller slutten på utdraget dere? Motsier slutten noen av de tankene Frida har i resten av teksten? Hvordan?
- Avslutningsvis: Plukk ut et av spørsmålene dere har lyst til å snakke om i full klasse. Eller formuler et nytt spørsmål på bakgrunn av teksten.

Klassesamtale/grupper:

Snakk om de spørsmålene som er plukket ut eller formulert i læringsparene. I forkant eller etterkant kan dere diskutere:

- Er det bare én måte å være kvinne, mann eller ikke-binær på?
- Hvorfor er det viktig å vise respekt for andres kjønnsidentitet?
- Hvordan kan dere bidra med ord eller handlinger for å vise respekt for andre?
- [Transpersoner har betydelig økt selvmordsrisiko](#). Gir *Spiro* noen svar på hvorfor det er sånn? Hva kan vi som samfunn gjøre for å endre denne statistikken?

Individuelt:

- Skriv en fagartikkel om [intersex](#). Reflekter over hvordan denne biologiske kunnskapen kan påvirke diskusjonen rundt kjønn.
- Skriv et essay om [transdebatten](#) og [lovutviklingen i USA](#), og om hvordan dette påvirker debatten i Norge.

Videre

- Les hele boka. Sammenlign med [denne NRK-serien](#). Hva er forskjellene og likhetene mellom Lucas og Fridas historier?
- Finn ut mer om Molly Øxnevad. Hvordan er begrepet [virkelighetslitteratur](#) relevant for romanen hennes? Hvilken risiko tar forfatteren som andre forfattere ikke tar? Sammenlign med utdraget fra *Sameproblemet*. Hvilke likheter finner dere?

Kompetansemål i norsk

VG1:

- lese, analysere og tolke nyere skjønnlitteratur på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk
- lytte til andre, bygge opp saklig argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- bruke ulike kilder på en kritisk, selvstendig og etterrettelig måte
- greie ut om og drøfte norskfaglige eller tverrfaglige temaer muntlig
- skrive fagartikler som greier ut om og drøfter norskfaglige eller tverrfaglige temaer
- kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt i egen tekstskaping

VG2:

- skrive fagartikler som gjør rede for og drøfter tekster i kontekst
- bruke tilbakemeldinger og kunnskap om språk, tekst og sjanger til å utvikle egne tekster
- bruke fagkunnskap og retoriske ferdigheter i norskfaglige diskusjoner og presentasjoner

VG3:

- analysere og tolke romaner, noveller, drama, lyrikk og sakprosa på bokmål og nynorsk fra 1850 til i dag og reflektere over tekstene i lys av den kulturhistoriske konteksten og egen samtid
- skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster
- skrive litterære tolkninger og sammenligninger
- analysere uttrykksformer i sammensatte tekster i ulike medier og vurdere samspillet mellom dem
- bruke fagkunnskap og presist fagspråk i utforskende samtaler, diskusjoner og muntlige presentasjoner om norskfaglige emner
- orientere seg i faglitteratur, vurdere kilder kritisk og skrive fagartikler som greier ut om og drøfter norskfaglige emner.

Kompetansemål i samfunnskunnskap

- utforske og presentere dagsaktuelle tema eller debatter ved å bruke samfunnsfaglege metodar, kjelder og digitale ressursar, og argumentere for sine egne og andre sine meiningar og verdiar
- utforske korleis interesser og ideologisk ståstad påverkar våre argument og val av kjelder, og reflektere over korleis det gir seg utslag i forskjellige meiningar
- gjere greie for sosialisering og drøfte korleis identiteten og sjølvkjensla til ungdom blir påverka gjennom sosialisering
- reflektere over utfordringar i samband med grensesetjing og drøfte ulike verdiar, normer og lover som gjeld kjønn, seksualitet og kropp
- vurdere korleis utøving av makt påverkar enkeltpersonar og samfunn
- gjere greie for grunnlaget for menneskerettane og utforske og gi døme på brot på menneskerettane nasjonalt eller globalt
- vurdere årsaker til og tiltak som kan førebyggje rasisme, diskriminering og hatefulle ytringar, og drøfte grensene for ytringsfridommen

Kompetansemål i naturfag

- drøfte hvordan utvikling av naturvitenskapelige hypoteser, modeller og teorier bidrar til at vi kan forstå og forklare verden
- drøfte aktuelle helse- og livsstilsspørsmål og vurdere pålitelighet i informasjon fra ulike kilder
- beskrive DNA og hvordan egenskaper arves, og gjøre rede for hvordan arv er en forutsetning for evolusjon